

En liten stenålderslokal i Stadsskogen

Kvartsfynd söder om Strängnäs

Förundersökning

Fornlämning Strängnäs 335:1
Strängnäs 2:1
Strängnäs socken
Strängnäs kommun
Södermanlands län och landskap

Henrik Runeson

En liten stenålderslokal i Stadsskogen

Kvartsfynd söder om Strängnäs

Förundersökning

Fornlämning Strängnäs 335:1
Strängnäs 2:1
Strängnäs socken
Strängnäs kommun
Södermanlands län och landskap

Henrik Runeson

Utgivning och distribution:
Stiftelsen Kulturmiljövård
Stora gatan 41, 722 12 Västerås
Tel: 021-80 62 80
Fax: 021-14 52 20
E-post: info@kmmmd.se

© Stiftelsen Kulturmiljövård 2013

Omslagsfoto: En mindre yta i schakt S242 finrensas. Foto från norr av Henrik Runeson.

Kartor ur allmänt kartmaterial © Lantmäteriet. Ärende nr MS2012/02954.

ISBN: 978-91-7453-300-2

Tryck: Just Nu, Västerås 2013.

Innehåll

Sammanfattning.....	5
Inledning.....	5
Bakgrund	5
Målsättning och metod	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Genomförande	6
Undersökningsresultat.....	6
Referenser.....	10
Litteratur.....	10
Tekniska och administrativa uppgifter	10
BILAGOR	11
Bilaga 1. Schaktbeskrivningar.....	11
Bilaga 2. Fyndtabell.....	12

Figur 1. Undersökningsplatsens läge, markerat med en röd ring. Utdrag ur Digitala terrängkartan. Skala 1:30 000.

Sammanfattning

En arkeologisk förundersökning i avgränsande syfte har genomfört vid en stenåldersboplatz (Strängnäs 335:1) i Stadsskogen strax sydväst om Strängnäs. Inom fornlämningen påträffades endast enstaka fynd i form av slagen kvarts. Höjden över havet samt ett fynd av dekorerad keramik från en tidigare arkeologisk utredning gör att platsen kan antas ha utnyttjats under neolitikum.

Inledning

På uppdrag från Länsstyrelsen i Södermanland har en förundersökning i och i anslutning till stenåldersboplatzen Strängnäs 335:1 utförts av Stiftelsen Kulturmiljövård. Förundersökningen motiverades av en planerad nydragning av dagvattenledning och en ombyggnad av en serviceväg i samband med en utbyggnad av Svealandsbanan. Vattenledningen planeras att grävas strax norr om en mindre skogsväg ca 30 m söder om fornlämningens begränsning i FMIS (Fornminnesinformationsystemet vid Riksantikvarieämbetet).

Bakgrund

Boplatzen Strängnäs 335:1 upptäcktes i samband med utredningsgrävning för Svealandsbanan i början på 1990-talet. Inom området, som ligger på nivåer mellan 30 och 40 m ö.h. påträffades slagen kvarts, skärersten och en skärva keramik med tandstämpeldekorer, av mellanneolitisk eller senneolitisk karaktär (Schierbeck 1993, Drotz 1995:5).

Målsättning och metod

Syftet med förundersökningen var att avgränsa stenåldersboplatzen, i synnerhet mot söder inför planerade markarbeten för vattenledning i syfte att se om, och i så fall i vilken omfattning, exploateringen skulle beröra den kända fornlämningen.

Topografi och fornlämningsmiljö

Förundersökningsområdet i och i anslutning till fornlämningen Strängnäs 335:1 är beläget kring en liten blockig höjd och en sandig eller siltig svacka som slutar svagt mot söder. Platsen består idag av en utglesad högvuxen tallskog. Söder om fornlämningens gräns ned mot en mindre skogsväg är marken något fuktigare med frodig undervegetation. Lokalen kan antas ha varit strandanknuten kring 3500 f.Kr.

I området kring Stadsskogen strax söder om Strängnäs tätort finns, inklusive den lokal som är föremål för förundersökning, tre kända stenåldersboplatser (de andra två är Strängnäs 336:1 och 337:1). Samtliga upptäcktes i samband med utredningen för Svealandsbanan på 1990-talet (Schierbeck 1993). Boplatserna ligger på nivåer av 30–50 m ö.h.

Strängnäs 337 undersöktes 1993 och visade sig innehålla slagen kvarts i ett upp till 0,25 m tjockt kulturlager. Dessutom framkom två härdar, varav en kunde ¹⁴C-dateras till senmesolitikum, 4460–4109 f.Kr. kal. 2 sigma. Boplatsen var belägen på nivåer mellan 43 och 46 m ö.h. (Drotz 1995). På den mindre lokalen Strängnäs 336 påträffades slagen kvarts och skärersten vid utredningsgrävningen. De två sistnämnda boplatserna ligger på något högre nivåer än Strängnäs 335:1, på 40–50 m ö.h., och dateras med sannolikhet till senmesolitikum, medan den nu förundersökta lokalen nivåmässigt, men också med tanke på att fyndmaterialet innehåller keramik bör ligga i neolitikum. Keramikfyndet antyder mellaneneolitikum eller senneolitikum vilket skulle innebära att platsen då inte varit direkt strandanknuten.

Genomförande

Fornlämningen avgränsades med sökschakt, vilka grävdes skiktvis med maskin genom torv/mylla-lagret ned till undergrunden, varvid den frilagda ytan grovrensades för hand.

För att förtydliga bilden av fyndspridningen finrensades mindre delar av schakten noggrant med skärsliv. Rensningen koncentrerades till de delar av schakten som var relevanta för lokalens avgränsning, företrädesvis partier i det fyndförande områdets utkant eller ytor med gles eller oklar fyndbild.

Djupschakt togs upp för att kontrollera om överlagrade horisonter som har anknytning till fornlämningen fanns. Detta gjordes för att säkerställa att den avtorvade/rensade ytan motsvarar den fyndförande nivån och att se om överlagringar förekommer i till synes fyndtomma områden.

Dokumentation skedde genom digital inmätning med GPS (GNSS) och fotografering samt beskrivningar. All dokumentation registrerades i Intrasis. Vidare GIS-bearbetning skedde i Intrasis Analysis samt i ArcMap.

Schakten lades igen efter avslutad förundersökning.

Undersökningsresultat

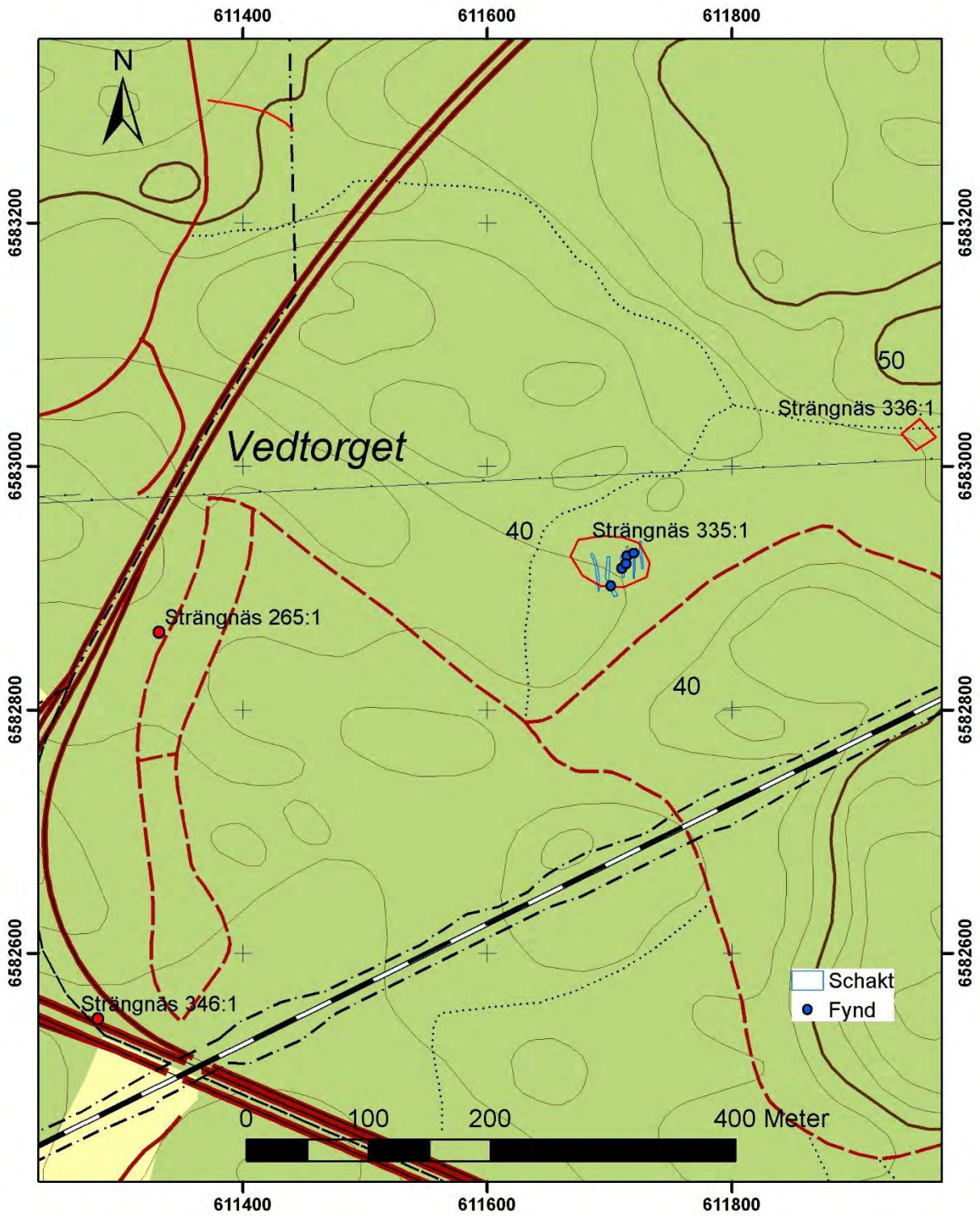
Vid förundersökningen grävdes sju schakt med en sammanlagd yta av ca 275 m² från centrum av fornlämningen Strängnäs 335:1 mot söder i syfte att se om fornlämningen sträckte sig ned mot den planerade vattenledningen. Schakten grävdes generellt ned till undergrunden, men ett 0,7 meter djupt djupschakt grävdes också för att kontrollera lagerföljd och för att se om överlagringar förekom, vilka skulle kunna innehålla djupare liggande fyndförande nivåer. Inga överlagringar kunde dock konstateras i schaktet.

Endast ett fynd, en slagen bit kvarts (F1) gjordes vid schaktningen. Vid finrensningen av kontrolltytor påträffades ytterligare fyra slagna bitar kvarts, varav ett fragment av en kärna (F5) i bipolar eller städteknik. Sammanlagt vägde fynden 47,3 gram. Inga fynd av keramik gjordes, vilket var något förvånande med tanke på den dekorerade skärva av neolitisk typ som framkom vid utredningen på 1990-talet (Schierbeck 1993).

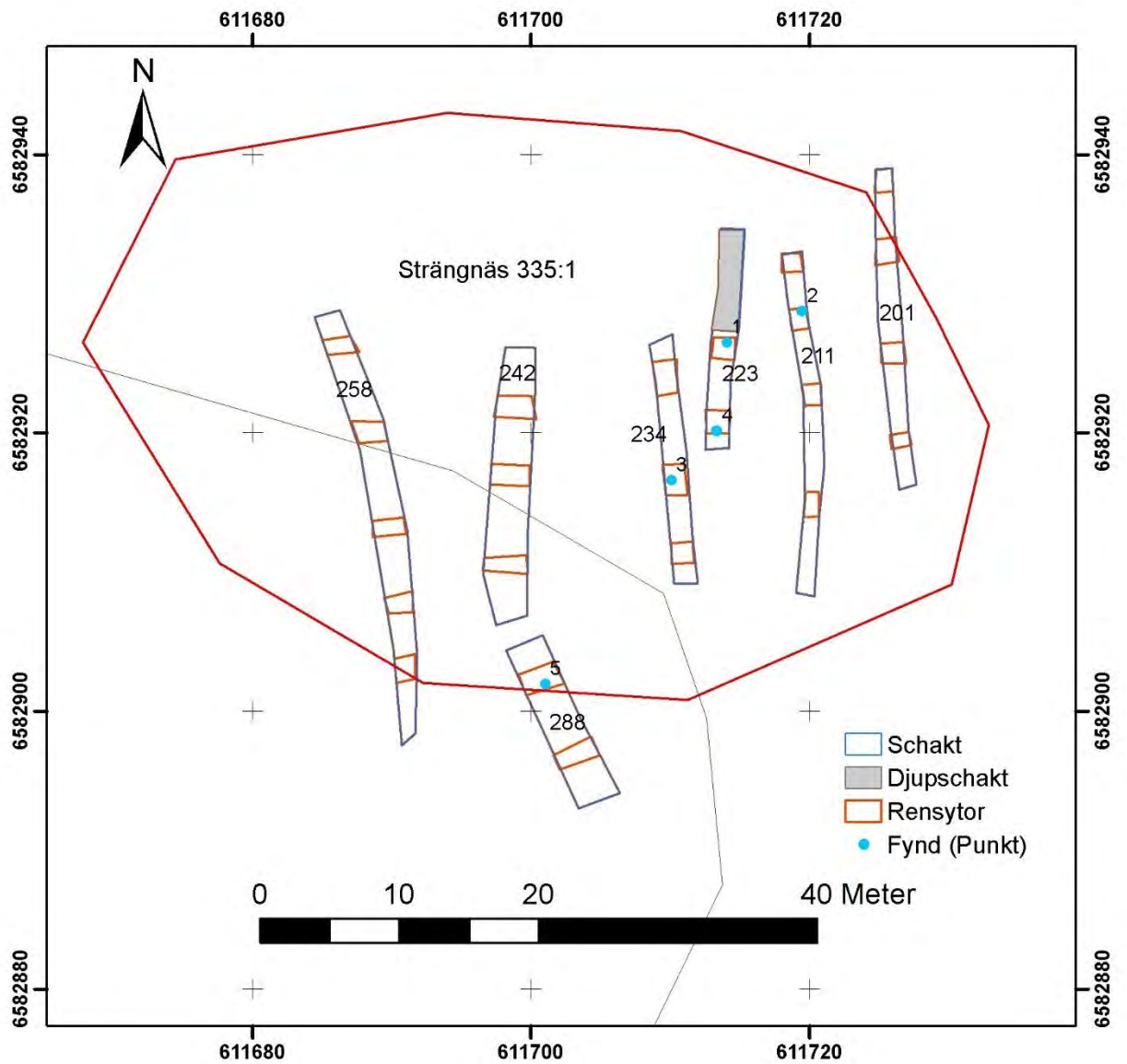
Sakord	Material	Vikt (g)	Antal
Bearbetat	Kvarts	37,4	4
Kärna	Kvarts	9,9	1
Totalt		47,3	5

Tabell 1. Fyndmaterialet från förundersökningen.

De mycket fragmentariska spåren i form av slagen kvarts gör att det är svårt att tolka vilka verksamheter som bedrivits på platsen under stenåldern. Eftersom den slagna kvartsen inte påträffats i koncentrationer utan som enstaka fynd är det inte möjligt att veta om den representerar samtida aktiviteter eller om de istället härrör från enstaka oliktida besök.

Figur 2. Undersökningsplatsens läge, med de grävda schakten markerade. Utdrag ur Digitala Fastighetskartan. Skala 1:5 000.

Figur 3. Förundersökningens resultat, med schakt, djupschakt, rensytor och fynd markerade. Utdrag ur Digitala Fastighetskartan. Skala 1:500.

Referenser

Litteratur

Drotz, M. 1995. *Stadsskogen; en senmesolitisk lägerplats i ytterskärgården: Svealandsbanan: Södermanland, Strängnäs landsförsamling, RAA 337*. Arkeologisk förundersökning och undersökning. Byrån för arkeologiska undersökningar, UV Stockholm, Riksantikvarieämbetet. Rapport UV Stockholm 1995:45.

Schierbeck, A. 1993. *Svealandsbanan. Strängnäs-Eskilstuna*. Strängnäs kommun, Eskilstuna kommun, Södermanland. Arkeologisk utredning, del av etapp 2. Rapport UV Stockholm 1993:95. Riksantikvarieämbetet.

Tekniska och administrativa uppgifter

<i>KM projekt nr:</i>	KM13091
<i>Länsstyrelsen dnr, beslutsdatum:</i>	431-06065-2012, 2013-07-08
<i>Undersökningsperiod:</i>	2013-08-28–09-02
<i>Exploateringsyta:</i>	Ca 300 m ²
<i>Personal:</i>	Henrik Runeson (Projektledare, arkeolog), och Caroline Bastigkeit Ränk (arkeolog)
<i>Belägenhet:</i>	Strängnäs 2:1, Strängnäs socken och kommun, Södermanlands län och landskap
<i>Ekonomisk karta:</i>	10H 6d Strängnäs NV
<i>Koordinatsystem:</i>	SWEREF99TM
<i>Koordinater:</i>	x 6582900, y 611680
<i>Höjdsystem:</i>	RH2000
<i>Inmätningmetod:</i>	GPS (GNSS)
<i>Dokumentationshandlingar:</i>	10 st digitala fotografier förvaras hos ATA
<i>Fynd:</i>	F1–F5. Förvaras hos KM i väntan på fyndfördelning

BILAGOR

Bilaga 1. Schaktbeskrivningar

S201. 23,5×2,0 m stort (N-S) och 0,15–0,20 m djupt. Torv 0,05–0,10 m djup följt av siltig gulbrun sand med enstaka stenar, 0,1–0,2 m stora. Inga fynd.

S211. 24,5×1,5 m stort(N-S) och 0,15–0,20 m djupt. Torv 0,05–0,10 m djup följt av siltig gulbrun sand med enstaka stenar, 0,05–0,15 m stora. Fynd av en bit slagen kvarts (F2) påträffades vid finrensning i schaktets norra del.

S223. 15×1,8 m stort (N-S) och 0,15–0,60 m djupt. Innehåller ett djupschakt S9003, 7,2×1,7 m stort och 0,6 m djupt.

Från norr: Schaktets norra del grävdes som ett djupschakt (S 9006), 0,70 m djupt. Torv och humuslager, ca 0,10 m tjockt följt av ett ca 0,15–0,20 m djupt lager av ljusgul sand (gäller de nordligaste 4 m) under sanden fanns ljust grågul silt, ca 0,15 m djupt följt av brungul något lerig silt. Söder om djupschaktet var schaktdjupet ca 0,15 m och marken bestod där av något stenig sandig silt. I mitten av schaktet, ca 1 m söder om djupschaktet framkom vid grovrensning i samband med schaktning ett fragment bearbetad kvarts (F1). Vid finrensning framkom ytterligare en bit slagen kvarts (F4).

I schaktet framkom även en tydlig skärvsten.

S234. 18× 1,8 m (N-S) och 0,15–0,20 m djupt. Torv och humuslager, ca 0,05–0,10 m djupt följt av något stenig och grusig undergrund. Stenarna är 0,05–0,15 m stora. Mot söder blir marken mer finkornig och siltigare. Fynd av en bit slagen kvarts (F3) framkom vid finrensning.

S242. 20,0×2,5–3,1 m stort (N-S) och 0,15–0,20 m djupt. Torv och humuslager 0,05–0,10 m djupt. Belägen i en sydsluttning. Norra delen av schaktet bestod av blockig morän samt partier av berghäll. Undergrunden utgjordes av brungrå grusig silt längst i norr vilket i söder följs av ett stenigt parti, ca 4 m långt, med grusig ljusbrun silt. Från ca 15 m avtar sluttningen mot en planare yta av ljusbrun silt, här endast med enstaka stenar. Inga fynd.

S258 . 31,5×1,2–2,6 m stort (NV-SÖ) och 0,15–0,20 m djupt. Utgår från norr strax sydväst om en mindre bergsknalle. Torv 0,05–0,10 m djup. I norr bestod undergrunden av tämligen stenig något sandig gulbrun silt. I mitten av schaktet är sluttningen mot söder svag för att övergå till plan mark. Underlaget blir mer sumpigt mot söder. Inga fynd.

S288. 13,0×3,0 m stort (N-S) och 0,20 m djupt. På en plan yta nedanför S242. Torv 0,05–0,15 m följt av grågul silt, mot söder allt mer sumpigt. Ett fynd av slagen kvarts gjordes vid finrensning (F5).

Bilaga 2. Fyndtabell.

Fyndnr	Sakord	Material	Anmärkning	Vikt, gr	Antal	Fyndomständighet	Schakt	X	Y	m ö h
1	Bearbetat	Kvarts	Litet avslag från nodul	1,1	1	Schaktning	223	6582 926,47	611 714,08	37,19
2	Bearbetat	Kvarts	Splitter	0,3	1	Finrensning	211	6582 928,71	611 719,48	36,05
3	Bearbetat	Kvarts	Kärnfragment? Från nodul	30,9	1	Finrensning	234	6582 916,57	611 710,09	39,65
4	Bearbetat	Kvarts	Flera råa ytor	5,1	1	Finrensning	223	6582 920,12	611 713,32	38,19
5	Kärna	Kvarts	Kärnfragment, distal bipolär?	9,9	1	Finrensning	288	6582 901,92	611 701,03	37,01